

Checklist voor samenwerken Bloembollen op huurland

Duurzame Afspraken voor een Vruchtbare Toekomst

Sjoerd van Vilsteren, Paul Ruigrok, Annelein Meisner, Leendert Molendijk

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Referaat

Dit onderzoek gaat over de samenwerking tussen bollentelers en landverhuurders (akkerbouwers en veehouders) in Nederland. De bollenteelt is sterk afhankelijk van huurland vanwege de vereiste ruime vruchtwisseling, wat een afhankelijkheidspositie creëert.

Uit interviews met bedrijven en groepsdiscussies blijkt dat huidige samenwerkingen voornamelijk draaien om praktische afspraken, zoals huurprijs, teeltperiode en werkzaamheden, vaak mondeling geregeld en gericht op de korte termijn. Afspraken over duurzaam bodembeheer en langetermijnplanning blijven bij nieuwe relaties vaker onderbelicht dan bij bestaande relaties. Communicatie wordt als cruciale succesfactor benoemd: directe gesprekken leiden tot beter wederzijds begrip en gezamenlijke oplossingen.

Als praktisch hulpmiddel is een checklist ontwikkeld die beide partijen ondersteunt bij het maken van heldere afspraken over doelen, bodemkwaliteit, bemesting, gewasbescherming en communicatie. Het rapport concludeert dat investeren in duurzame samenwerkingsvormen essentieel is voor het behoud van win-winsituaties in een sector onder toenemende druk van regelgeving, klimaatverandering en grondschaarste.

Abstract

This study examines the collaboration between bulb growers and landowners (arable farmers and livestock farmers) in the Netherlands. Bulb cultivation is highly dependent on rented land due to the required wide crop rotation, which creates a position of dependency.

Interviews with businesses and group discussions reveal that current collaborations primarily revolve around practical arrangements, such as rental price, cultivation period and operations, often arranged verbally and focused on the short term. Agreements on sustainable soil management and long-term planning tend to receive less attention in new relationships than in established ones. Communication is identified as a crucial success factor: direct conversations lead to better mutual understanding and joint solutions.

As a practical tool, a checklist has been developed that supports both parties in making clear agreements on objectives, soil quality, fertilisation, crop protection and communication. The report concludes that investing in sustainable forms of collaboration is essential for maintaining win-win situations in a sector facing increasing pressure from regulations, climate change and land scarcity.

Rapportgegevens

Rapport WPR-1489

Projectnummer: 3742324900

DOI: <https://doi.org/10.18174/702874>

Dit rapport is geschreven in het kader van de PPS Bollen, Bodem & Aaltjes: integraal aangepakt. De PPS wordt gefinancierd door Topsector Tuinbouw & Uitgangsmaterialen, KAVB, Stichting Bloembollenonderzoek, Royal Anthos, CNB, Agrifirm NWE B.V., Farmplus B.V., BO Akkerbouw, Bollenacademie, Keukenhof B.V., Greenport Noord-Holland Noord en Greenport Duin- & Bollenstreek. Uitvoering door de kennisinstellingen Wageningen University & Research (BU Glastuinbouw & Bloembollen, BU Open Teelten) en Verify i.s.m. de partners.

Disclaimer

© 2026 Wageningen, Stichting Wageningen Research, Wageningen Plant Research, Businessunit Glastuinbouw
Postbus 20, 2665 MV Bleiswijk T 0317 48 56 06, wur.nl/plant-research
Kamer van Koophandel-nr.: 09098104 | BTW-nr.: NL 8113.83.696.B07

Stichting Wageningen Research. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Wageningen Research.

Stichting Wageningen Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen

Adresgegevens

Wageningen University & Research, Businessunit Glastuinbouw

Postbus 20, 2665 ZG Bleiswijk Postbus 644, 6700 AP Wageningen

Violierenweg 1, 2665 MV Bleiswijk Droevendaalsesteeg 1, 6708 PB Wageningen

T +31 (0)317 48 56 06

T +31 (0)317 48 60 01

wur.nl/glastuinbouw

wur.nl/glastuinbouw

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
2 Samenwerking in de praktijk	9
3 Op zoek naar de 'Win-Win' situatie	12
4 Conclusie en aanbeveling	17
Literatuur	18
Bijlage 1 Checklist	19
Bijlage 2 Samenvattingen studentenrapportages	28

Samenvatting

De bollenteelt in Nederland vindt veel op huurland plaats waarbij bollentelers land huren van andere bollentelers, akkerbouwers of veetelers. Deze afhankelijkheidspositie van de sector vereist een goede investering in de relatie waarin men samenwerkt. Het doel van dit onderdeel binnen de PPS 'Bollen Bodem en Aaltjes, Integraal aangepakt' is daarom om meer inzicht te verkrijgen in de huidige manier van samenwerken, te leren van aspecten die goed gaan en te adviseren over het aanpakken van uitdagingen. Deze rapportage brengt de huidige samenwerkingsvormen in kaart, schetst de gewenste situatie voor de toekomst en presenteert een praktische checklist om de samenwerking te verbeteren.

Om de huidige wijze van samenwerking in kaart te brengen, zijn er door studenten van AERES, 18 bedrijven, waaronder akkerbouwers, veehouders en bloembollentelers geïnterviewd welke verspreid waren over West-Friesland, Wieringermeer, Zuidoost Brabant en Drenthe. Ook is er gesproken met teeltadviseurs. Hieruit blijkt vooral dat de huidige samenwerking draait om praktische korte termijn afspraken, vaak een mix van contractuele en mondelinge overeenkomsten. Bollentelers zien zichzelf als "te gast" bij de verhuurder, wat een afhankelijkheidspositie creëert.

Daarnaast is gekeken waar de wensen van verhuurders, met name akkerbouwers en veehouders, liggen en hoe de win-win situatie kan worden behouden. Hiervoor zijn 10 gesprekken gevoerd met zowel akkerbouwers, veehouders als bollentelers. Ook is er meer inzicht verkregen uit groepsdiscussies op 2 informatieavonden en zijn er 2 groepsdiscussies geweest, waarvan één met een bloembollen studieclub en één met een bollenteler, akkerbouwer en loonwerker welke al samenwerken.

Knelpunten in de praktijk

Uit de gevoerde gesprekken met huurders en verhuurders van grond, blijkt dat bodembeheer en langetermijnplanning nog niet altijd tot de praktijk behoren. Typische afspraken gaan over praktische zaken zoals huurprijs, teeltperiode en wie welke werkzaamheden uitvoert. Maar juist de aspecten voor bodemkwaliteit - zoals aaltjesbeheer, organische stofbalans en structuurbehoud -, blijven vaker onderbelicht. Vooral bij kortlopende relaties ontbreekt het aan diepgaande afspraken over bodemkwaliteit op de lange termijn. Verhuurders geven aan dat ze graag zien dat bollentelers mee investeren in bodemkwaliteit, bijvoorbeeld door te werken onder droge omstandigheden, te minderen in watergebruik of zorgvuldiger om te gaan met gewasbeschermingsmiddelen. Bollentelers op hun beurt worstelen met de balans tussen investeren in andermans grond en hun eigen bedrijfseconomische belangen.

Kansen voor verbetering

De toenemende regelgeving, klimaatverandering en grondschaarste vragen om een andere aanpak. Beide partijen hebben baat bij meer gestructureerde, duurzame samenwerkingsvormen waarbij win-win situaties behouden blijven. Langlopende relaties waarin het bollenjaar expliciet deel uitmaakt van de meerjarige bodembeheer-strategie bieden hiervoor het meeste perspectief. Dit vraagt dan van beide partijen dat ze gezamenlijk nadenken over gewasrotatie, bemestingsplanning en bijvoorbeeld de opbouw van organische stof, niet alleen gedurende het bollenjaar, maar juist ook vóór en ná. Een verhuurder die gericht voorbereidt op bollenteelt en daarna gericht herstelt, creëert samen met de bollenteler echte win-win situaties. Dit is anders dan situaties waarbij voor grondgebruik vaak jaar op jaar opnieuw onderhandeld wordt.

Langlopende relaties blijken hierbij succesvol: partijen weten beter wat ze van elkaar kunnen verwachten en zijn eerder bereid te investeren in bodemkwaliteit. Grondruil komt naar voren als interessante optie om de afhankelijkheidsrelatie te verminderen. Ook het gezamenlijk opstellen van lange termijn doelen voor percelen biedt perspectief. Denk aan afspraken over gewasrotatie, bemestingsstrategie, organische stof strategie en het beheer van bodemziekten en -plagen.

De checklist als hulpmiddel

Als praktisch hulpmiddel is een checklist ontwikkeld die beide partijen ondersteunt bij het maken van heldere afspraken. Deze checklist bevat onderdelen zoals:

- Gezamenlijke doelen voor het perceel
- Bodemkwaliteit (fysisch, chemisch, biologisch)
- Afspraken over gewasbescherming en bemesting
- Communicatie en evaluatiemomenten
- Overige zaken zoals rekening houden met omgeving en de aanwezige faciliteiten.

De checklist is nadrukkelijk een levend document dat op basis van praktijkervaringen verder verbeterd kan worden. Het biedt een gestructureerd kader voor gesprekken tussen huurder en verhuurder, waarbij beide perspectieven evenwichtig aan bod komen.

De bollenteelt zit momenteel in een duurzaamheidstransitie. Succesvolle samenwerking tussen bollentelers en grondeigenaren speelt daarin een belangrijke rol. Door nu te investeren in betere samenwerkingen, met aandacht voor effecten op bodemkwaliteit voor de lange termijn, leggen we de basis voor een gezonde en winstgevende bollenteelt in de toekomst waarbij de win-win situatie voor huurder en verhuurder behouden blijft. De opgestelde 'Checklist van Samenwerken' is een eerste, concrete stap in die richting.

1 Inleiding

Bloembollenteelt vraagt om een ruime vruchtwisseling. Voor tulpen op kleigronden wordt een minimale rotatie van 1 op 6 (eens in de zes jaar telen op hetzelfde land) aangehouden, vergelijkbare eisen gelden voor lelies en hyacinten op zandgrond. Deze noodzaak voor ruime vruchtwisseling heeft geleid tot wat in de sector een "reizende bollenkraam" wordt genoemd. De teelt van bloembollen vindt daarom veelal op huurgrond plaats.

Deze situatie schept voor bollentelers een afhankelijkheid van landverhuurders, meestal akkerbouwers of veehouders. Het huren van land betekent het aangaan van een relatie, compleet met bijbehorende afspraken over grondbewerking, bemesting en oogst. Hoewel er in de praktijk veel ervaring is met deze samenwerkingen, zet toenemende grond schaarste en groeiende aandacht voor bodemkwaliteit deze relaties onder druk. Het vinden en huren van goede grond voor het telen van bollen wordt een steeds grotere uitdaging.

Dit roept een drietal belangrijke vragen op:

- Zijn beide partijen nu en in de toekomst nog steeds gebaat bij de huidige huur- en verhuurconstructies?
- Hoe kan een bollenteler tegemoetkomen aan de wensen van een verhuurder die steeds kritischer kijkt naar bodemkwaliteit?
- En andersom, hoe kan een verhuurder rekening houden met de specifieke teelteisen van de bollenteler?

De uitdaging ligt in het ontwikkelen van gezamenlijk bodembeheer waar beide partijen profijt van hebben – een echte win-win situatie.

In dit onderdeel van de PPS 'Bollen Bodem en Aaltjes: Integraal Aangepakt', kijken we naar de dynamiek tussen huurder en verhuurder. Het doel is meer inzicht te verkrijgen in de huidige manier van samenwerken, te leren van aspecten die goed gaan en te adviseren over het aanpakken van uitdagingen. We willen de huurder (bollenteler) en de verhuurder (akkerbouwer/ veeteler of bollenteler) handvaten geven om bij bestaande en nieuwe samenwerkingen beiden goed beslagen ten ijs te komen. Omdat de bollenteler altijd afhankelijk blijft van het land van de verhuurder, is het voor de bollensector van belang dat er bij de samenwerking sprake blijft van wederzijds voordeel: de win-win situatie. We willen hiermee bijdragen aan duurzame samenwerkingsverbanden die waardevol zijn voor zowel bollentelers als landverhuurders en de bodemkwaliteit in zijn geheel.

Als middel voor het bereiken van dit doel stellen we het gebruik van een checklist voor dat dient als praktische checklist. Hiermee kunnen bollentelers en landverhuurders gezamenlijk concrete afspraken maken die bijdragen aan een duurzame lange termijn relatie.

Om een compleet beeld te krijgen van de huidige samenwerking tussen bollentelers en landverhuurders, zijn er meerdere methoden toegepast:

1. **Individuele gesprekken** met 10 diverse betrokkenen uit de sector: veehouders, bollentelers en akkerbouwers uit verschillende regio's waar bollenteelt plaatsvindt. Deze gesprekken gaven inzicht in de persoonlijke ervaringen, uitdagingen en successen binnen bestaande samenwerkingsverbanden.
2. **Groepsdiscussies** tijdens 3 informatieavonden (Bollenstreek, Noordelijk Zandgebied, NOP) en een studieclubbijeentkomsten (Egmond) waar praktijkervaringen werden uitgewisseld en gezamenlijk werd nagedacht over oplossingsrichtingen. Ook is er een gesprek geweest met een akkerbouwer (Flevoland), de bollenteler die bij hem land huurt en een loonwerker die hierbij betrokken is.
3. **Studentenprojecten** uitgevoerd door studenten van Aeres Hogeschool. In twee afzonderlijke projecten hebben studenten veldonderzoek gedaan waarbij beide groepen een 10-tal diverse experts hebben geïnterviewd: akkerbouwers, veehouders, bollentelers en adviseurs. Ze hebben specifiek onderzocht hoe de huidige samenwerking verloopt, welke aspecten goed functioneren en waar uitdagingen liggen.

De uitkomsten hiervan vormden de basis voor het ontwikkelen van een praktische checklist die beide partijen ondersteunt bij het maken van duidelijke afspraken voor een duurzame en wederzijds voordelige samenwerking. Het huidig voorgestelde document in Bijlage 1, is een eerste versie, en zal op basis van praktijkervaring naar behoefte kunnen worden verbeterd.

2 Samenwerking in de praktijk

Huidige vorm van samenwerken

In 2023 en 2024 hebben binnen dit project studenten van AERES Hogeschool onderzoek gedaan naar de huidige vorm van samenwerking tussen huurders en verhuurders van bollenland (Pater & Koeman, 2023; Buter et al., 2024). Daarnaast werd er in deze twee onderzoeken de vraag gesteld welke verbeterpunten mogelijk waren. In beide jaren zijn studenten bij zowel verharende partijen, dus bij 8 akkerbouwers en 7 veehouders, als bij 3 hurende partijen geweest, de bollentelers, om de vormen van samenwerking in kaart te brengen. Daarnaast zijn er in 2024 ook nog gesprekken gevoerd met 2 teeltadviseurs. Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van beide studentenverslagen. Voor een uitgebreidere overzicht zie Bijlage 2.

Algemene karakteristieken van de samenwerking

Uitgangspunt relatie:

In de studentenverslagen wordt vaak genoemd dat de bollenteler "te gast" is bij de landverhuurder. Dit houdt dus in dat er een afhankelijkheidspositie is van de bollenteler richting de verhuurder en dat deze zich min of meer heeft te gedragen naar de wensen van de verhuurder. Om de afhankelijkheidspositie iets te verminderen, wordt er vaak gekozen voor grondruil, waarbij dus beide partijen elkaars percelen beschikbaar stellen aan de ander, dit komt echter enkel voor bij nabije samenwerkingen. Daarnaast komt naar voren dat veel bollenbedrijven uit de regio Noord-Holland veel grond huren op afstand waarbij grond niet geruid wordt. Een ander uitgangspunt is dat bij langlopende relaties men beter weet wat men van elkaar kan verwachten.

Standaard afspraken per samenwerkingsvorm

Onderstaand een opsomming van wat er in de studentenverslagen is benoemd over de afspraken die er gemaakt worden.

Tulp-Akkerbouw samenwerking

Algemene genoemde afspraken:

- Verhuurder levert perceelsinformatie en informatie over herbicidegebruik en voorvrucht
- Verhuurder maakt sloot(kant) schoon
- Land beschikbaar stellen aan huurder vanaf half september
- Vastleggen mogelijke huurkorting bij waterschade
- Bollenteler houdt perceel onkruidvrij (kruiskruid, aardappelopslag)
- Bollenteler klepelt minimaal 1x de kant
- Toeslagrechten blijven bij verhuurder

Bodemfysieke gestelde eisen:

- Goede bodemstructuur en werkende drainage
- Niet werken onder natte omstandigheden
- Minimale bodemdruk/belasting, wagens op kopakker laden/lossen
- Grondbewerking in overleg (ploegen vs. spitten)
- Land na tarweoogst niet lostrekken voor betere waterafvoer

Opvallend is dat er vaak gewezen wordt naar bodemfysieke eisen. Dit komt voornamelijk vanwege het feit dat voorjaarsbloeiers die in het najaar geplant worden, zoals tulp, baat hebben bij een structuur die een winter met veel neerslag aankan. Daarnaast is het schoonmaken/houden van de sloot van belang voor de afvoer van water in de winter en aanvoer van irrigatiewater in het voorjaar.

Tulp-Veehouderij samenwerking:

Aanvullende specifieke afspraken (naast bovengenoemde algemene afspraken):

- Goede omrastering tegen vee
- Geen drijfmest na laatste grassnee (*fusariumrisico*)
- Melden van werkzaamheden i.v.m. koeien en gras
- Bemesting met sleepslangcombinatie onder goede omstandigheden
- Gras maaien met lichte combinaties

De genoemde afspraken met de veehouder laten zien dat dit bedrijfstype te maken heeft met compleet andere belangen en doelen vergeleken met akkerbouwers.

Lelie-Akkerbouw/Veehouderij:

Bijzondere aspecten:

- Land beschikbaar vanaf half maart
- Bij herbicidegebruik: schijveneggen om weerstand omwonenden te voorkomen
- Grond die met oogst meegaat moet onvermengd terugkomen
- Geen dierlijke mest vanwege overschot- en wortelbrandrisico

De afspraak over zorgen omwonenden laten zien dat er ook op dit gebied rekening wordt gehouden in de samenwerking en het dus niet enkel hoeft te gaan over teelttechnische zaken.

Overige genoemde bodem gerelateerde afspraken/wensen

Chemische aspecten:

- pH rond 6,5-7 voor tulpen
- Huurder bepaalt bemesting (type bemesting en hoeveelheid binnen de normen) tijdens huurjaar
- Bodemanalyse bij eerste huur (niet genoemd door wie deze wordt uitgevoerd/betaald)
- Geen drijfmest na laatste snee

Biologische aspecten:

- Minimale vruchtwisseling 1:6 (wens: 1:8)
- AM-vrij verklaring vereist
- Vrijhouden van problematisch onkruid (kweek, zuring, stekels, knolcyperus)
- Voor lelies: verse grond of >15 jaar geen lelies
- Inzicht in aaltjes en bouwplan
- Afspraken over hygiëne (in de rapportages wordt niet specifiek genoemd op welke manier, maar waarschijnlijk speelt het schoonhouden van machines hierbij een belangrijke rol.)

De biologische aspecten laten zien dat er veel aandacht is voor onkruid, ziektes en plagen, met name onkruid en aaltjes, en het voorkomen van verspreiding.

Relatiedynamiek

Positie bollenteler:

- "Te gast" houding - kan dus niet altijd te veeleisend zijn
- Bij hogere eisen moet/kan meer betaald worden, want men weet "anders komt er wel een andere huurder".

Langlopende vs. nieuwe relaties:

- Bestaande samenwerkingen: lagere prijzen (€3.000-3.500/ha)
- Nieuwe samenwerkingen: hogere prijzen (€5.000/ha)
- "Men weet van elkaar wat men aan elkaar heeft" is genoemd bij bestaande samenwerkingen.

Uit de rapportages van de studenten blijkt dus dat verhuurders in veel gevallen voorkeur hebben voor een vaste relatie waar men van elkaar weet wat men aan elkaar heeft, in plaats van een hogere huurprijs vangen voor grond met een onbekende nieuwe partner.

Uitdagingen en verbeterpunten

Huidige situatie:

- Afspraken over duurzaam bodembeheer nog niet substantieel aanwezig
- Details worden meestal mondeling besproken
- Verschilt per ondernemer wat belangrijk wordt gevonden
- Bollenteler doet niet aan lange termijn onderhoud van het land

Belemmeringen:

- Onduidelijk perspectief en regelgeving vanuit overheid
- Ondernemers terughoudend met grote veranderingen
- Zonder duidelijk beleid blijven ondernemers conservatief of afwachtend

Sociale factoren (ontstaan vaak na langdurige relaties):

- Fysieke nabijheid belangrijk (max. 20km)
- Vertrouwen en "gunfactor" essentieel
- Gelijke verdeling van voordelen over de tijd
- Goede communicatie en openheid
- Inlevingsvermogen voor elkaars belangen

De genoemde uitdagingen en verbeterpunten die genoemd zijn in de rapportages, zijn belangrijke bevindingen. Een lange termijn aanpak is met het oog op de toekomst essentieel voor het tegengaan van onkruid, ziektes en plagen. Voorvruchten en groenbemesters kunnen langdurige effecten op vervolg teelten hebben, met name als het gaat om de verspreiding van ziektes en plagen welke in de toekomst met minder gebruik van chemische gewasbescherming zullen moeten worden bestreden. Bollenteelt op een perceel is vaak van tijdelijke aard, zeker met vruchtwisselingen van 1:15 die bij lelie wel eens van toepassing is. Investering in datzelfde perceel zal daarom geen grote prioriteit zijn van de huurder.

De wijze waarop afspraken worden gemaakt lijkt een combinatie te zijn tussen mondeling en contractueel. Contracten worden voornamelijk gebruikt voor standaard afspraken zoals; huurprijs, periode, perceel, eisen aan perceel. De details worden vaker alleen mondeling afgesproken, zaken waar beide partijen rekening mee moeten houden zoals bijvoorbeeld, schoonmaken van de sloot of het afrasteren van weideland voor vee. Dit maakt het maken van afspraken flexibeler omdat niet alles op papier gezet hoeft te worden, echter heeft dit als risico dat bij miscommunicatie, afspraken verkeerd geïnterpreteerd of gecommuniceerd worden. Ook is genoemd dat des te langer de relatie, des te beter het vertrouwen en dus minder de noodzaak om zaken op papier vast te leggen.

Aandachtspunten benoemd met betrekking tot toekomstperspectief

Aandachtspunten:

- Klimaatverandering vraagt om maatregelen
- Schaarste van goede grond neemt toe
- Veranderende regelgeving (derogatie, GLB, KRW)
- Win-win situaties worden belangrijker
- Gezamenlijk bodembeheer als oplossingsrichting

Ook wordt er in de verslagen aangegeven wat de lange termijn trends zijn. De 'druk' op de bodem wordt groter door klimaatverandering en regelgeving, waarbij tegelijkertijd de schaarste in verse grond ook toeneemt. Dit vraagt daarom om gezamenlijke verantwoordelijkheid en een gezamenlijke strategie voor duurzaam bodembeheer.

3 Op zoek naar de 'Win-Win' situatie

Uitkomsten gesprekken voor- en nadelen samenwerking bollen/akkerbouw, bollen/vee

Naast de studentenonderzoeken is er ook door onderzoekers van de WUR kennis opgedaan uit de praktijk. Er zijn 10 gesprekken gevoerd (4 akkerbouw, 3 veehouderij, 3 bollen), waarin de voor- en nadelen van landhuur voor bollen zijn besproken. En waarin de wensen en belangen van beide partijen naar voren is gekomen. Dit hoofdstuk zal op basis van de uitkomsten van die gesprekken de voor en nadelen van landhuur voor bollen belichten.

Samenwerken met akkerbouw

In de akkerbouw is de focus op bodemkwaliteit groot, omdat de bodem direct het bedrijfsresultaat bepaalt. Akkerbouwers zijn daardoor extra alert op mogelijke nadelige effecten van intensieve teelten zoals bloembollen, die als rooivruchten impact kunnen hebben op de bodemstructuur. Planten oogsten van bollen vereist het graven in de bodem wat impact heeft op bodemleven en bodemstructuur. Veranderingen in bodemkwaliteit worden in deze sector relatief snel opgemerkt vanwege de mogelijke effecten op volgteelten.

1. Voordelen van landhuur aan bollentelers voor akkerbouwers

1. Op financieel gebied:

- Saldo van verhuur is interessant voor verhuurder.

2. Op fysisch gebied

- Oogsten vaak in droge omstandigheden gedurende einde voorjaar/ begin zomer (tulp).
- Land vroeg leeg, meer tijd voor groenbemester (tulp).
- Land vroeg leeg, mogelijkheid voor reparatie van perceel middels kilveren en/of drainage (tulp).

3. Op biologisch gebied

- Teelt van bloembollen kan gunstig zijn t.a.v. rotatie met als doel het onder controle houden van aaltjes en bodemziekten. Een aantal aaltjes welke schadelijk zijn voor akkerbouwgewassen zijn dat niet voor bollen, en vermeerderen ook niet op bollen. En andersom. (tulp / lelie)
- Meerdere lelietelers telen vooraf een jaar Tagetes. Dit heeft een bestrijdende werking op *P. penetrans*, waarvan de gewassen verderop in de rotatie profiteren.
- Specifiek lelie kan helpen in het terugdringen van *Meloidogyne chitwoodi*, een aaltje dat een probleem vormt in de akkerbouw onder andere bij het gewas aardappelen.

Overig

- Grondruil, bollentelers kunnen ook land ter beschikking stellen aan akkerbouwers.
- Praktisch, verhuur van land betekent ook dat de huurder er niet veel werk meer aan heeft.

2. Nadelen van landhuur aan bollentelers voor akkerbouwers

1. Op fysisch gebied

- Veel beregening vereist, kan ten koste gaan van waterbronnen maar ook van bodemstructuur.
- Oogsten mogelijk vaker in natte omstandigheden gedurende het najaar (lelie).

2. Op biologisch gebied

- Onkruid kan toenemen in teelt van tulpen doordat het steeds lastiger wordt om dit chemisch te bestrijden.
- Gewenste keuze van groenbemesters kan tussen huurder en verhuurder verschillen. Teelt van Tagetes (gewenste groenbemester van bollentelers tegen worteltesieaaltje) kan problemen met vrijlevende wortelaaltjes versterken (indien aanwezig).
- Risico insleep van stengelaaltjes met tulpen.
- Risico insleep aardappelmoeheid en knolcyperus met lelies.

Samenwerken met veehouderij

Uit de gesprekken kwam naar voren dat veehouders vaker gericht zijn op de gezondheid van vee, en daarmee minder gericht op bodemkwaliteit, hoewel er altijd uitzonderingen zijn. Veehouders bevinden zich vaker op gronden waar mogelijke structuurschade minder is, denk aan veengronden waar veel lelieteelt plaatsvindt.

Voor- en nadelen landhuur bollentelers (Gesprek onderzoeker grasland en veehouderij (WUR), veehouders en uit onderzoeksrapport Eekeren & Philipssen, 2013.)

1. Voordelen van landhuur aan bollentelers voor veehouders (geen onderscheid tulp/lelie):

1. **Financiële opbrengsten:** Het verhuren van land aan bollentelers levert veehouders aanzienlijke inkomsten op. Deze vergoeding is vaak hoger dan wat ze zouden verdienen door het land zelf te gebruiken of via subsidieregelingen zoals het GLB.
2. **Graslandvernieuwing:** Verhuur biedt een economisch gunstige mogelijkheid om verouderd grasland te vernieuwen. Na de bollenteelt kan nieuw gras worden ingezaaid, wat in de eerste jaren vaak hogere opbrengsten geeft dan verouderd grasland. Hiernaast zijn ook de nieuwste grasrassen toe te passen.
3. **Mestafzet:** Bollentelers nemen regelmatig mest af van veehouders, wat helpt bij het oplossen van mestafzetproblemen. Met de afbouw van derogatie en strengere bemestingsnormen wordt dit een steeds belangrijker voordeel.
4. **Verbeterde kwaliteit gras:** Volgens Schils et al, 2025 rapporteren sommige veehouders betere eiwit- en drogestofopbrengsten op nieuw ingezaaid grasland na bollenteelt, wat gunstig is voor de voederproductie.
5. **Efficiëntere klaverinsluiting:** Tijdelijk grasland na bollenteelt maakt het gemakkelijker om klaver te vestigen en te behouden. Klaver behoort tot de vlinderbloemige. Door een symbiose met rhizobiumbacteriën wordt stikstof uit de lucht omgezet in stikstof die de plant op kan nemen. Daardoor wordt de afhankelijkheid van (kunst)mest vermindert en worden kosten bespaart.

2. Nadelen en zorgen bij landhuur voor bollenteelt:

1. **Verlies van bodemorganische stof:** Ploegen voor bollenteelt leidt tot verlies van organische stof en stikstoflevering. Volgens de veeteler kan het organische stof percentage met 1,5% dalen bij het scheuren van grasland voor 1 jaar bollenteelt, met een afname van 30-90 kg stikstoflevering per hectare, afhankelijk van de frequentie waarin er bollen geteeld worden. Een veehouder moet dus rekening houden met een hogere stikstof bemesting na de teelt van bollen bij het scheuren van grasland. In welke mate de herinzaai van klaver dit compenseert is onduidelijk.
2. **Verstoring bodemleven:** Grondbewerking voor bollenteelt reduceert regenwormenpopulaties drastisch. Deze wormen zijn essentieel voor bodemstructuur en natuurlijk bodembeheer. Het kan 5-10 jaar duren voordat deze populaties zich volledig herstellen.
3. **'Sukkelperiode' in graslandproductie:** Hoewel veehouders een verbetering in eiwitgehalte ervaren het eerste jaar na herinzaai, kunnen zij daarna, in het tweede of derde jaar, een productiedip ervaren. De initiële losse grond verdicht zich, maar het bodemleven is nog niet voldoende hersteld om de structuur natuurlijk te verbeteren. Hoe hoger het % organische stof, des te beter het herstelvermogen.
4. **Zorgen over gewasbeschermingsmiddelen:** Veehouders maken zich in toenemende mate zorgen over chemische gewasbeschermingsmiddelen in de bollenteelt, met name glyfosaat voor het doodspuiten van gras. Dit kan worden versterkt door eisen van melkfabrieken zoals CONO die een verbod op glyfosaat nastreeft. Er zijn in 2020 proeven gedaan in het kader van de PPS Duurzame Beheersing Onkruiden, daarin is elektrocutie en frezen van het gewas (mulchen) getest. Daaruit kwam naar voren dat elektrocutie geen geschikte maatregel leek, maar dat het frezen van gras wel een uitkomst biedt. Echter het nadeel van frezen is de kans op hergroei, wat voor opslag zorgt in de teelt, ploegen na het vrezen wordt daarom aangeraden (BO-Akkerbouw, 2024).
5. **Uitdagingen voor duurzaamheidsdoelen:** Met toenemende focus op koolstofvastlegging, biodiversiteit en bodemkwaliteit komt tijdelijk grasland onder druk, terwijl permanent grasland juist wordt gestimuleerd in beleid en duurzaamheidsprogramma's zoals in het GLB (RVO, 2025). Uit onderzoek blijkt namelijk dat blijvend grasland meer koolstof vastlegt, dan grasland-bouland combinaties (Schils et al., 2025). Veranderingen in het GLB, afbouw van derogatie en mogelijke graslandnormen kunnen het moeilijker maken om grasland te scheuren voor bollenteelt.
6. **Watergebruik en bodemverdichting:** Veehouders uiten zorgen over overmatig watergebruik bij bollenirrigatie en bodemverdichting door machines tijdens natte oogstomstandigheden van bijvoorbeeld lilies.

Bollenteler kan zich onderscheiden d.m.v. (uit feedback akkerbouwers (5) /veehouders (2))

Bollentelers kunnen zich op verschillende manieren onderscheiden als huurder van grond door:

- **Grondruil en flexibele arrangementen:** Door grondruil aan te bieden kunnen bollentelers een aantrekkelijke huurder worden. Akkerbouwers zijn vaak op zoek naar schone grond voor specifieke teelten zoals pootgoed, terwijl veehouders behoefte hebben aan extra grond voor het uitrijden van dierlijke mest. Een constructie waarbij bijvoorbeeld 1 hectare wordt gehuurd en 2 hectare wordt terug verhuurd, biedt de veehouder meer ruimte voor zijn mest en creëert daarmee een win-winsituatie.
- **Zorgvuldige onkruidbestrijding;** Effectieve onkruidbestrijding is zeer belangrijk, aangezien onkruid problematisch kan zijn voor vervolgteelten. Omdat er voorafgaand aan de huurovereenkomst al onkruidhaarden aanwezig kunnen zijn, is transparante communicatie hierover van groot belang. Onkruid zal in de komende jaren naar verwachting een steeds kritischer punt worden aangezien de beschikbaarheid van chemische gewasbescherming steeds verder afneemt.
- **Strategische rassenkeuze:** Het telen van vroege soorten of cultivars bij de verhuurder zorgt ervoor dat het land eerder vrijkomt. Bij tulpen bestaat bijvoorbeeld het verschil tussen vroege en late soorten, waarbij vroege soorten tot enkele weken eerder kunnen worden geoogst. Dit kan het verschil betekenen tussen wel en niet kunnen inunderen, maar ook een extra lange groenbemesterteelt.
- **Werken onder geschikte omstandigheden:** Door veldwerkzaamheden onder droge omstandigheden uit te voeren, kan structuurbederf worden voorkomen.
- **Verantwoord beregeningsbeheer:** Hoewel het praktischer kan zijn om grotere hoeveelheden water per keer te beregenen, kan dit ten koste gaan van de bodemstructuur. Met name bij beregening met een haspel/ kanon bestaat het risico op verslemping van de bodem. Beperking van de watergift per keer draagt bij aan behoud van een goede bodemstructuur.
- **Intensieve communicatie en persoonlijk contact:** Een goede samenwerking wordt gekenmerkt door open communicatie. Verhuurders waarderen het wanneer de huurder kennismaakt en het contact onderhoudt door regelmatig langs te komen. Een persoonlijke relatie opbouwen is van wezenlijk belang; er zijn gevallen bekend waarin verhuurders al jarenlang samenwerken met een bollenteler zonder deze ooit persoonlijk te hebben ontmoet.
- **Gebruik van ziektevrj plantgoed:** Bollentelers kunnen zich onderscheiden door plantgoed te planten afkomstig van ziektevrje percelen. Dit kan worden aangetoond door productie-percelen intensief te bemonsteren (AMI-100, Melo-intensief). Transparante communicatie over eventuele aardappelmoehheid besmettingen (AM) op percelen waar de bollen hebben gestaan, is hierbij cruciaal.
- **Werken met schone machines:** Om verspreiding van ziektes en plagen via machines te voorkomen kan de bollenteler, dan wel via de loonwerker, zich onderscheiden door altijd de machines schoon te maken alvorens te wisselen van perceel.
- **Netjes achterlaten van het perceel:** Ondanks de tijdsdruk tijdens plant- en oogstperiodes, wat door verhuurders wordt begrepen, blijft het wenselijk dat bollentelers het land netjes en zo vlak mogelijk achterlaten. Het achterlaten van materialen zoals netten(buizen) en kisten dient te worden voorkomen.
- **Zelfredzaamheid:** Zelfredzaamheid van de bollenteler wordt gewaardeerd. Hoewel verhuurders vaak bereid zijn te assisteren bij werkzaamheden zoals beregening, wordt eigenaarschap van het teeltproces verwacht van de huurder.
- **Aandacht voor de omgeving;** De bollensector ligt de afgelopen jaren gevoeliger bij het bredere publiek. Proactieve communicatie over teeltactiviteiten en de motivatie daarachter, zowel richting verhuurder als omwonenden, kan bijdragen aan meer begrip en acceptatie van de bollenteelt in de omgeving.

3. Regionale verschillen

Er bestaan aanzienlijke regionale verschillen in hoe landhuur wordt benaderd. In sommige gebieden, zoals in Drenthe, is er een lange traditie van samenwerking ontstaan, vaak tussen akkerbouw en veehouderij, maar ook bloembollen, welke generaties terug gaat (De Wolf et al., 2018).

Uit de gesprekken met bollentelers in regio's waar ze al langere tijd landhuren, met/aan andere bollentelers blijkt dat zij elkaar en de regio goed kennen. Zoals in de Bollenstreek in Zuid-Holland en het Noordelijk zandgebied in Noord-Holland, wordt er veel samengewerkt door landhuur. Aangezien er veel bollentelers in deze gebieden zitten, 'verstaat' men elkaar dan ook goed. Er is begrip voor een ieders werk en bedrijfstype. Men is zich bewust van elkaars kwaliteiten en kent de eigenschappen van de verschillende percelen. Bollentelers weten vooraf welke percelen goed zijn, waar problematische plekken zitten en welke percelen niet voldoen aan hun specifieke wensen. Ook hebben ze een goed beeld van potentiële samenwerkingspartners waarmee ze een goede klik hebben.

Dit maakt dat er bij huur en verhuur van land minder vraag is naar een tool welke helpt deze samenwerking te organiseren. Deze situatie verandert zodra een bollenteler onvoldoende 'verse' grond kan vinden in de directe omgeving en zich moet richten op regio's verder weg. In deze nieuwe gebieden is de bollenteler niet bekend met de lokale omstandigheden, gangbare teelten en de wensen en behoeften van de plaatselijke ondernemers. De feedback die we kregen was dat juist voor deze situaties, waarin men zich moet begeven in een onbekend gebied, een samenwerkingstool zoals in dit project ontwikkeld is, wél waardevol zou zijn.

Factor prijs (uit gesprek akkerbouwers regio Flevoland)

Hoewel de huurprijzen voor grond in de afgelopen jaren een stijgende trend vertonen, rijst de vraag of deze ontwikkeling wenselijk is vanuit het perspectief van bodemkwaliteit. Een bollenteler die een relatief hoog bedrag per hectare betaalt, kan daarbij verwachten de teelt naar eigen inzicht uit te voeren zonder al te veel 'bemoeienis'. De verhuurder die dit hogere saldo ontvangt, voelt zich mogelijk minder geneigd of gerechtigd om vraagtekens te plaatsen bij de wijze van telen en de gevolgen daarvan voor de bodem.

Daarnaast speelt de economische situatie van de verhuurder een rol: de rentabiliteit van zijn/haar eigen gewassen of bedrijfsactiviteiten bepaalt mede in hoeverre deze zich kritisch durft op te stellen tegenover de bollenteler. Met andere woorden: wanneer de opbrengsten van de akkerbouwers laag zijn, zal men eerder geneigd zijn de bollenteelt te accepteren zoals deze plaatsvindt, terwijl bij hogere rendementen uit eigen gewassen meer ruimte ontstaat voor kritische kanttekeningen richting verhuur.

Toekomstperspectief - op zoek naar de win-win

Voor akkerbouwers zijn zorgen over structuurschade, beregening en onkruiddruk reëel. Het financiële saldo is aantrekkelijk, maar verwachtingen over zorgvuldig bodembeheer, vroege oogst (tulpen) en rotatievoordelen blijven belangrijk. Bollentelers die strategische rassenkeuze toepassen, werken onder droge omstandigheden en ziektevrij plantgoed gebruiken en onkruidbestrijding serieus nemen, bouwen vertrouwen op.

Bij veehouders spelen andere zorgen: verlies van organische stof (1,5% daling), verstoring van bodemleven en de 'sukkelperiode' na herinzaai. Toch biedt samenwerking kansen voor graslandvernieuwing en mestafzet. En ook hier is het saldo een aantrekkelijk gegeven voor de veehouder. Gezamenlijk aanpakken of investeren in het organische stofverlies, kan de stikstofbehoefte na bollenteelt verlagen en bodemherstel versnellen.

Lessen uit de praktijk: voordelen eerlijk verdelen

Uit landelijk onderzoek naar samenwerkingen tussen akkerbouw en veehouderij (Meulman et al., 2025) blijkt dat een succesvolle samenwerking vraagt om wederzijds voordeel. Beide partijen hoeven niet elk jaar evenveel voordeel te halen, maar moeten er wel allebei op vooruitgaan. In langdurige samenwerkingen trekken voordelen zich over de jaren heen gelijk: het ene jaar profiteert de ene partij meer, het volgende jaar de ander. Deze 'gunfactor' vraagt vertrouwen – niet alleen in elkaar, maar ook in de waarde van de samenwerking zelf.

Grondruil versterkt wederzijdse voordelen: bollentelers krijgen toegang tot verse grond, akkerbouwers vinden schone grond voor pootgoed, en veehouders creëren ruimte om mest uit te rijden.

Uit praktijkvoorbeelden in Noord-Holland (De Wolf et al., 2018) blijkt dat deze grondruil vaak leidt tot intensivering bij beide partijen – de veehouder houdt meer dieren, de akkerbouwer vervangt graan door hoogrenderende rooivruchten. Deze intensivering brengt economische voordelen, maar stelt ook eisen aan gezamenlijk bodembeheer.

Aandachtspunten: ongelijke machtsverhoudingen en regeldruk

Uit beide onderzoeken blijkt dat akkerbouwers vaak samenwerken met meerdere veehouders, terwijl veehouders meestal met één akkerbouwer werken. Dit maakt veehouders afhankelijker van de samenwerking, vooral voor mestafzet, wat een ongelijke machtsverhouding oplevert (Meulman et al., 2025). Deze dynamiek kan worden versterkt door toekomstige regelgeving, bijvoorbeeld bij afschaffing van derogatie of strengere eisen voor grondgebonden melkveehouderij (De Wolf et al., 2018).

Daarnaast ervaren ondernemers dat wet- en regelgeving samenwerking belemmert (Meulman et al., 2025). Het is vaak sectoraal ingericht (apart voor akkerbouw en veehouderij), wat het complex maakt om gezamenlijke lange termijnplannen te maken. Administratieve systemen zoals de gecombineerde opgave van RVO zijn niet ontworpen voor samenwerkingsverbanden, wat leidt tot extra administratieve lasten en risico op kostbare fouten. Samenwerkingen bouwen op vertrouwen, maar te veel formalisering of overheidsvoorschriften kunnen dit vertrouwen juist ondermijnen.

Communication is the 'key'

Een succesvolle samenwerking tussen bollentelers en grondverhuurders vereist een balans tussen economische belangen en zorgvuldig bodembeheer. Maar aan de basis van een gezonde samenwerking ligt wederzijds begrip door goede communicatie. Dit was tevens de conclusie in het praktijknetwerk 'Gezonde Grondruil' in 2013 (van Eekeren & Philipsen, 2013).

Directe communicatie vormt de basis voor heldere contracten, eerlijke prijsafspraken en gezamenlijke probleemoplossing. Uit gesprekken met bollentelers, akkerbouwers en veehouders blijkt dat zorgen over beregening, spuitfrequentie en aanhoudend onkruid vaak niet via de telefoon of mail worden besproken. Zodra alle betrokkenen bij elkaar aan tafel zitten, verandert de dynamiek en ontstaat er wederzijds begrip en daarmee de bereidheid om gezamenlijk te investeren in oplossingen voor bijvoorbeeld onkruidbestrijding of druppelirrigatie.

Uit ervaring in Noord-Holland (De Wolf et al., 2018) blijkt dat sterke (voor)oordelen over andere sectoren samenwerkingen kunnen belemmeren – akkerbouwers twifelen aan de teeltvaardigheden van veehouders, veehouders zijn terughoudend over bollentelers vanwege bodemkwaliteit. Bij nieuwe samenwerkingen ontstaan vaak verrassingen door gebrekkige kennis van elkaars bedrijfsvoering: veehouders onderschatten bijvoorbeeld de lagere bodemvruchtbaarheid op akkerbouwgrond, terwijl akkerbouwers zich niet realiseren hoeveel stikstof vrijkomt na graslandscheuren. Regelmatig overleg en een gestructureerde checklist kunnen helpen om deze kenniskloven te overbruggen en vooraf verwachtingen helder te krijgen.

4 Conclusie en aanbeveling

Huidige praktijk

De huidige samenwerking tussen bollentelers en landverhuurders (akkerbouwers en veehouders) is over het algemeen gebaseerd op persoonlijke relaties en praktische, vaak korte termijn gerichte afspraken. Deze afspraken beperken zich veelal tot zaken als algemene gegevens van het perceel, structuur van de grond, waterkwaliteit en beschikbaarheid, onkruiddruk en status van aaltjes. Details worden vaak mondeling besproken en variëren per ondernemer.

De afspraken tussen huurder en verhuurder zijn vaak korte termijn gericht, dus hebben vooral te maken met het seizoen waarin men zit. Nadat men een aantal jaren samen heeft gewerkt weet men beter van elkaar wat de werkwijze is, en waar ieder zijn wensen en belangen zitten. Echter hoeft dit niet altijd het geval te zijn, omdat de verhuurder ook twijfels kan krijgen over de samenwerking naarmate de jaren verstrijken. Dit kan te maken hebben met lange termijn effect op structuur, onkruid of aaltjes, of veranderende regelgeving bijvoorbeeld op gebied van bemesting. Vanwege het feit dat de bloembollensector voor een groot gedeelte afhankelijk is van huurgrond, is het voor de sector van belang dat het zich richt op behoudt van de win-win situatie.

Gewenste situatie

In een grondgebonden sector onder druk van externe factoren zoals, natuur, woningbouw en sociaal maatschappelijke acceptatie, zal de vraag naar grond met een gezonde bodemkwaliteit stijgen. Dit vraagt een lange termijn aanpak van percelen waarin planmatig een perceel wordt beheerd gedurende het gehele bouwplan. Daar hoort wat ons betreft een goede samenwerking tussen huurder en verhuurder bij. Hoewel de praktische informele aanpak goed kan werken bij vertrouwde samenwerkingen welke al langer bestaan en zich voordoen in bekende regio's, kan deze methode risico's vormen bij nieuwe samenwerkingen en wanneer bollentelers zich op regio's richten buiten hun bekende omgeving.

Daarmee kunnen we antwoord geven op de eerste vraag gesteld in de inleiding. De huidige vorm van samenwerken voldoen enkel daar waar het vertrouwen tussen huurder en verhuurder in orde is. Naarmate er nieuwe relaties ontstaan is het wijzer om vooraf goed te communiceren over elkaars wensen en belangen.

De 'nood', oftewel de zorg van verhuurders, lijkt vooralsnog minder goed over te komen bij de huurder. De gesprekken in dit onderzoek hebben de suggestie gewekt dat het goed zou zijn als huurder en verhuurder nu en in de toekomst nog nauwer zouden samenwerken.

Dat begint bij goede communicatie, waarbij begrip voor elkaars belangen ontstaat. Dit was tevens de conclusie van het praktijknetwerk 'Gezonde Grondruil' in 2013 (van Eekeren & Philipsen, 2013). Door begrip kan er een gunfactor ontstaan welke uiteindelijk vertrouwen geeft. Zo kan een agrariër soms behoefte hebben aan een oplossing op sociaal vlak voordat men toekomt aan het teelttechnische en de ruimte daartoe ontstaat meer wanneer er gewerkt wordt vanuit een vertrouwensrelatie. Een tool die wij voor hebben gesteld om dit sociale aspect te ondervangen heet de 'Checklist voor Samenwerken'.

De Checklist voor Samenwerken

Een goede samenwerking begint bij goede communicatie. Deze checklist (Bijlage 1), kan helpen bij het opgang brengen van het gesprek. Het kan ervoor zorgen dat bepaalde zaken belicht worden welke mogelijk anders niet aan bod komen. Het document biedt geen verplichting, maar juist een kans om zaken te bespreken die door in ieder geval één van de partijen belicht wil worden. Het document gaat de meest basale maar cruciale onderwerpen af, zoals bemesting, of grondbewerking, maar biedt ook ruimte om uit te weiden over meer gedetailleerde onderwerpen.

Literatuur

van Eekeren, N. J. M., & Philipsen, A. P. (2013). *Gezonde grondruil tussen melkveehouders en bollentelers* (No. 2013-014 LbD). Louis Bolk Instituut.

Meulman, F., van Zandbrink, R., de Roo, N., & Hoes, A. C. (2025). Samenwerkingen tussen akkerbouw en veehouderij: delen om te kunnen vermenigvuldigen.

de Wolf, P., van Dijk, W., & Klompe, K. (2018). Samenwerking tussen agrarische sectoren in Noord-Holland: analyse en aandachtspunten op bedrijfs- en regioniveau.

Schils, R., Dekker, C., Oenema, J., Hilhorst, G., Wagenaar, J. P., & Verloop, K. (2025). Measuring and Modeling Soil Carbon Changes on Dutch Dairy Farms. *Land*, 14(4), 874.

Pater, J., & Koeman, R. (2023). *Samenwerkingsprotocollen: Bloembollen-Akkerbouw-Veehouderij*. AERES Hogeschool, Module AVBM. Begeleider: G. van Os. 28 juni 2023.

Buter, D., Hoedjes, V., & De Winter, J. (2024). *Wensen en belangen van landverhuurders voor verhuur aan bollentelers: Een onderzoek naar het toekomstperspectief voor de komende 10 jaar. Studentenonderzoek uitgevoerd in kader van PPS "Bollen, Bodem & Aaltjes: Integraal Aangepakt"*.

BO-Akkerbouw, 2024. *PPS Duurzame Beheersing van Onkruiden. Jaarrapportage 2021*, verkregen van <https://www.bo-akkerbouw.nl/kennis-en-innovatie/pps-duurzame-beheersing-van-onkruiden>, 2025.

RVO, 2025. *Conditionaliteiten GLB 2025*, verkregen van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/glb-2025/conditionaliteiten-glb-2025>.

Checklist voor samenwerken

Bloembollen op huurland

Duurzame Afspraken voor een Vruchtbare Toekomst

Dit document is opgesteld in opdracht van de PPS; 'Bollen Bodem & Aaltjes, integraal aangepakt'

Inhoud document

- 1. Doelen Perceel**
- 2. Algemene informatie perceel**
- 3. Bemesting**
- 4. Structuur**
- 5. Ziektes en plagen**
- 6. Overig**

Huurder(s):.....
Verhuurder:
Te telen gewas:
Teeltjaar:

1. Doelen voor het perceel

Tip: denk ver vooruit!

Doelen huurder (bollenteler) Denk hierbij aan: gezonde samenwerking, teelt van bollen, lange termijn bodemkwaliteit.

.....
.....
.....

Doelen verhuurder (akkerbouwer) Denk hierbij aan: onkruid, gewenste teelten, aaltjes

.....
.....
.....

3. Bemesting

Beschikbare informatie perceel omtrent bemesting:

Bemonsteringsuitslagen, nalevering

van Voorvruchten, % organische stof, EC, pH, etc.

.....
.....
.....

Bemestingsstrategie voor perceel:

Wat wil je bereiken?

.....
.....

Bemestingsplan (zie ook RVO bemestingsplan): *(Tevens verplicht om in te dienen bij RVO vanaf 2024)*

(plan wil niet zeggen dat je het ook zo uitvoert)

Type bemesting	Plan bollenteler	Plan verhuurder / lange termijn doel	Periode toediening	Uitvoering door:	Kg/ha
Bemonstering					
Dierlijke mest					
Compost					
Kunstmest					

Aandachtspunten bemesting:

(denk aan; NV-gebieden)

.....
.....
.....

Afspraken omtrent bemesting:

(denk aan de wettelijke kaders)

.....
.....
.....

4. Structuur

Algemeen

Grondsoort: Lutum %

Beschikbare informatie?

- Monster uitslagen.....
- Hoogtekaart aanwezig.....

Waterhuishouding

Maatregel		Verantwoordelijkheid huurder	Verantwoordelijkheid verhuurder
Bemonstering nodig?	JA / NEE	Zo ja, welke:	
Drainage aanwezig	JA / NEE		
Voor het laatst gekilverd:			
	Jaar:		
Afwatering			
Paden woelen	JA / NEE		

Grondwaterstand

Irrigatie / Fertigatie

Type water aanwezig:

Bronwater / Sloopwater / anders.....

Druppelirrigatie:

JA / NEE

Afspraken omtrent beregening:

(beregenningsverbod? Mogelijk vooral voor lelies van belang in droge zomer)

Frequentie, hoeveel mm max? Rekening met omwonende eventueel?

.....
.....

4.2 Grondbewerking

Type grondbewerking	Moment

Aandachtspunten structuur: (storende lagen? Slechte plekken? Rooivrucht als voorvrucht?)

.....
.....

Afspraken omtrent structuur: (Denk aan wensen omtrent plant/rooimomenten, (suitsporen)
sputmomenten berekening)

.....
.....
.....

5. Ziekten, plagen en onkruiden

Onkruid en opslag

Bekende aanwezige onkruiden op perceel (wel/niet wortelonkruiden)

.....

Bekend aanwezige opslag:

.....

Strategie zowel huurder als verhuurder: wie heeft welke taak?

Huurder:.....

Verhuurder:

Aaltjes

Informatie aanwezig?

Bemonstering nodig

JA / NEE

Zo nee, waarom niet Zo ja, door:

Relevante aaltjes	Aanwezig op perceel ja/nee	Aanwezig geweest op perceel ja/nee	Maatregel	verantwoordelijke

.....

.....

TRV?

.....

Aaltjesbestrijding uitgevoerd? JA / NEE

- o zo ja, welke.....
- o wanneer.....

Groenbemesters

- Strategie voor perceel (GLB? Aaltje?)
- Keuze en beweegredenen groenbemester

Akkerranden

Ja / nee

zo ja, welk mengsel en door wie en wanneer inzaaien?

Aanwezigheid pathogene bodemschimmels

.....

Besputingen

Doel besputing	Periode	Aantal keer (geschat)	Middel	Wensen

Luizen
(virus)

Botrytis (schimmel)

Onkruid

Overig

Afspraken rondom besputingen: (bijvoorbeeld rekening houden met omwonende)

.....
.....

Afspraken rondom hygiëne: *denk aan: schoonspuiten machines*

.....
.....

Afspraken rondom kwaliteit van uitgangsmateriaal:

.....
.....

Aandachtspunten ziektes en plagen:

.....
.....

Afspraken omtrent ziektes en plagen:

.....
.....

6. Overig

Omgeving: *(denk aan het schoonmaken van de weg, bekendheid burenen met bollenteelt, etc.)*

.....
.....

Verwachtingen huurder

.....
.....

Verwachtingen verhuurder

.....
.....

Relevante informatie en handige tools:

- <https://www.best4soil.eu/>
 - Aaltjes schema
 - Bodemschimmelschema
- <https://www.handboekgroenbemesters.nl/>
- <https://maatregelen.gezondgewastool.nl/>

Bijlage 2 Samenvattingen studentenrapportages

Samenvatting Studentenrapport 1: Samenwerkingsprotocollen Pater, J., & Koeman, R. (2023)

1. Onderzoeksdoel

Het in kaart brengen van huidige afspraken tussen bollentelers (huurders) en akkerbouwers/veehouders (verhuurders) om samenwerkingsprotocollen te ontwikkelen met focus op duurzaam bodembeheer.

Hoofdvraag: "Wat zijn de huidige afspraken bij ondernemers, en wat zijn hier de verbeterpunten bij voor de toekomst?"

2. Methode

- **Kwalitatieve interviews** met 10 bedrijven
- **3 bollentelers** (huurders) uit West-Friesland
- **3 akkerbouwers** (verhuurders) uit Wieringermeer, Zuid-Oost Brabant en Drenthe
- **4 veehouders** uit West-Friesland (3 verhuurders + 1 niet-verhuurder)
- Interviews gericht op vijf factoren: algemene afspraken, bodem fysisch, bodem chemisch, bodem biologisch, en beweegredenen

3. Belangrijkste bevindingen

Huidige samenwerkingsvorm:

- Bollenteler is "te gast" bij verhuurder - kan niet te veeleisend zijn
- **Standaardafspraken staan in contract**, details worden **mondeling besproken**
- Bij langlopende relaties gaat samenwerken goed door wederzijds vertrouwen

Praktische afspraken per samenwerkingsvorm:

Tulp-Akkerbouw:

- Land beschikbaar vanaf half september
- Niet werken onder natte omstandigheden
- Minimale bodemdruk, wagens op kopakker
- Grondbewerking (ploegen/spitten) in overleg
- Minimale vruchtwisseling 1:6, wenselijk 1:8

Tulp-Veehouderij:

- Geen drijfmest na laatste snee (fusariumrisico)
- Goede omrastering tegen vee
- Drainage kosten 50/50 verdelen
- Melden van werkzaamheden i.v.m. koeien

Lelie-Akkerbouw:

- Land beschikbaar vanaf half maart
- Grond die met oogst meegaat moet onvermengd terug
- Geen dierlijke mest (wortelbrandrisico)
- Minimale vruchtwisseling 1:6

Kritische conclusies:

- Afspraken over **duurzaam bodembeheer nog niet substantieel aanwezig** - worden mondeling gemaakt en zijn niet vastgelegd
- Bollenteler doet niet aan lange termijn onderhoud van het land
- Door onduidelijk overheidsbeleid maken ondernemers geen lange termijn afspraken die grote invloed hebben op bedrijfsvoering
- Ondernemers blijven terughoudend met grote veranderingen zonder duidelijk perspectief

Verbeterpunten:

- Klimaatverandering vraagt om maatregelen binnen samenwerking
 - Behoefte aan duidelijkere afspraken over bodemkwaliteit en organische stof
 - Win-win situaties worden belangrijker door toenemende grondschaarste
-

Samenvatting Studentenrapport 2: Toekomstperspectief Verhuurders

Buter, D., Hoedjes, V., & De Winter, J. (2024)

1. Onderzoeksdoel

Onderzoeken wat de wensen en belangen zijn van landverhuurders (akkerbouwers en veehouders) voor de komende 10 jaar ten aanzien van verhuur aan bollentelers, om bollentelers te helpen anticiperen op toekomstige ontwikkelingen.

Hoofdvraag: "Wat zijn de wensen en belangen van de landverhuurders voor de komende 10 jaar ten aanzien van verhuur van land aan bollentelers?"

2. Methode

- **Kwalitatieve interviews** met gestructureerde vragenlijst
- **10 interviews totaal:**
 - 5 akkerbouwers die land verhuren
 - 3 veehouders die land verhuren
 - 2 teeltadviseurs
- **Regio's:** Noord-Holland, Flevopolder (Noordoostpolder + zuidelijk Flevoland), Noord-Groningen
- Bedrijfsbezoeken met schriftelijke vastlegging
- Hoofdvragen geleverd door PPS, aangevuld met deelvragen door studenten

3. Belangrijkste bevindingen

Akkerbouw:

- **Ruiland:** Voor sommigen voorwaarde, anderen vinden het niet noodzakelijk (afhankelijk van bedrijfsgrootte)
- **Bouwplan:** Minimaal 1:8 tot 1:12, anders worden percelen te klein
- **Voorvrucht:** Gras heeft voorkeur in Noord-Groningen (voordeel beide partijen)
- **Prijsontwikkeling:** Prijzen zullen stijgen door toenemende schaarste
- **Financiële opbrengst** blijft belangrijk, anders kiezen voor meer renderende gewassen
- **Water:** Voldoende beschikbaar maar oprukkende verzilting - druppelirrigatie als oplossing
- **Rentmeesterschap:** Goede zorg voor grond wordt verwacht maar levert meestal geen problemen

Veehouderij:

- **Mestruimte** wordt steeds groter probleem door afbouw derogatie
- **Mestoverschot:** Veehouders hebben meer mest dan toegestaan op eigen land
- **Grondprijs:** Extensivering verhoogt grondprijs maar verlaagt verdienmodel per hectare
- **Hogere kosten** (kunstmest, mestafzet) worden doorberekend aan bollenteler

Adviseurs:

- Benadrukken belang van goede communicatie en win-win situaties
- Verwachten meer vraag naar duurzame samenwerkingsvormen
- Zien kansen in gezamenlijk mestmanagement

Toekomstige druk op samenwerking:

- Veranderende wet- en regelgeving (derogatie, GLB, KRW)
- Klimaatverandering (nattere winters, drogere zomers)
- Toenemende grondschaarste
- Hogere eisen aan bodemkwaliteit en organische stof
- Financiële druk door hogere kosten

Aanbevelingen voor bollentelers:

- Investeren in goede relaties met verhuurders
- Bijdragen aan mestafzet-oplossingen voor veehouders
- Minimaliseren bodemverstoring
- Innovaties als druppelirrigatie overwegen
- Ondersteunen bij landbewerking (bijv. ingezaaid met gras terugleveren)

Beperkingen onderzoek:

- Beperkt aantal interviews (niet representatief voor hele sector)
 - Alleen verhuurders geïnterviewd, geen niet-verhuurders
 - Beperkt tot 4 regio's
 - Weinig beschikbare literatuur over verhuurmotieven
-

Rode draad beide rapporten: Beide onderzoeken tonen aan dat de huidige samenwerking vooral gebaseerd is op praktische korte termijn-afspraken met een mix van contractuele en mondelinge afspraken. Duurzaam bodembeheer en lange termijn planning zijn nog onderontwikkeld. Toenemende regelgeving, klimaatverandering en grondschaarste vragen om meer gestructureerde, duurzame samenwerkingsvormen waarbij beide partijen profijt hebben (win-win).

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Wageningen University & Research
BU Glastuinbouw
Violierenweg 1, 2665 MV Bleiswijk
Postbus 20, 2665 ZG Bleiswijk
T +31 (0)317 48 56 06
E glastuinbouw@wur.nl
wur.nl/glastuinbouw

Rapport WPR-1489

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 7.900 medewerkers (7.100 fte), 2.500 PhD- en EngD-kandidaten, 12.700 studenten en 80.000 Leven Lang Leren-deelnemers behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.